

אוכל פירות בחייה. נישאת — יתר עליו הבעל, שהוא אוכל פירות בחייה.

ואם כן, מדוע חוזר התנא ושונה הלכות אלו כאן?

ומשנינן: **דין בושתה ופגמתה, איצטריכא ליה לתנא לומר, כדי להשמיע לנו את פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן, שנחלקו בדבר. ואגב כן שנה התנא שוב את שאר הדינים שנשנו כבר לעיל.**

תני תנא קמיה דרבא [שנה אחד האמוראים ברייתא לפני רבא]: **מציאת האשה, לעצמה. רבי עקיבא אומר: לבעלה.**

אמר ליה רבא: לא יתכן שרבי עקיבא סובר שמציאת האשה לבעלה,

שהרי **השתא, ומה "העדפה"** [אם עשתה האשה מלאכה יותר ממה שפסקו לה חכמים שהיא חייבת לעשות לבעלה],

א-10 **דמעשה ידיה היא, והיה מקום לומר שגם מעשי ידיה העודפים על חיובה שייכים לבעל** [בדומה למעשה ידיה שהיא חייבת לעשות לבעלה, שהם שייכים לבעל תחת מזונותיה], **ובכל זאת אמר רבי עקיבא שנוטלת את מעשה ידיה העודפים לעצמה.**

מציאתה, שאינה בכלל "מעשה ידיה," האם לא כל שכן הוא, שנוטלת אותה לעצמה!?

ומצינו שאמר רבי עקיבא שהעדפה של מעשה ידי האשה שייכת לה עצמה —

דתנן במסכת נדרים [פה א]: **האשה שאמרה לבעלה 'קונם שאני עושה לפיך'** [שהדירה את בעלה מהנאת מעשה ידיה], **אינו צריך הבעל להפטר את נדרה, כיון שהנדר לא חל כלל, היות ואין בכחה של האשה לאסור דבר שאינו שלה.**

רבי עקיבא אומר: יפר! כי שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו [שיש לחשוש שמא תעשה מעשה ידים יותר ממה שהיא מחויבת לעשות לבעלה, ואותה העדפה שייכת לה, וחל עליה הנדר. ולכן יפר, כדי שיוכל להנות מההעדפה, אם תרצה להנות].

ומבואר, שסובר רבי עקיבא שההעדפה שייכת לה. ואם כן, כל שכן שמציאתה שייכת לה, ולא יתכן לשנות בברייתא שלפי רבי עקיבא זוכה הבעל במציאת האשה.

ומכח קושיה זו יש לשנות את הברייתא בצורה אחרת.

אלא, איפוך [נהפוך את שיטות התנאים בברייתא], **וכן נשנה בה:**

מציאת האשה, לבעלה. רבי עקיבא אומר: לעצמה.

ומקשה הגמרא: **והא כי אתא רבין** [מארץ ישראל לבבל, הביא משם מימרא, שכך] **אמר רבי יוחנן: בהעדפה שלא על ידי הדחק** [שלא היתה צריכה לדחוק את עצמה כדי להעדיף] — **כולי עלמא לא פליגי, אלא גם רבי עקיבא מודה, דבעל חוי, שהיא שייכת**

מחמת זכותו בבושת. ולכן אם חבל באשה אינו חייב לשלם לה את כל הבושת אלא לפי חלקה בלבד.

ולכן היכן שחבל בה הוא עצמו קנסו אותו שלא יזכה, וחייב לתת לה בושת שלמה.

אך הראב"ד סבר שהבעל נוטל חלק בבושת

לבעל.

כי פליגי, בהעדפה שעל ידי הדחק [שדחקה את עצמה (8) כדי להעדיף (9)].

תנא קמא, סבר — הרי היא לבעלה.

ורבי עקיבא סבר — הרי היא לעצמה.

והבינה הגמרא, שמציאתה נחשבת כהעדפה

שלא על ידי הדחק. ואם כך קשה, מדוע סובר רבי עקיבא שהיא לעצמה! (10)

אמר רב פפא, מציאתה — כהעדפה שעל ידי הדחק דמי. כיון שרוב מציאות יש טורח למוצאן, כגון דגים שנשארו ביבשה, או צבי שבור (11). ולכן, אף מציאה תלויה ב**פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן.**

ומכח קושיא זו, בארו התוספות את מהלך הגמרא באופן שונה. יעויין שם.

ובשיטה מקובצת כתב לישב את דברי רש"י — שרק בהוה אמינא שלא נחלקו רק בהעדפה שעל ידי הדחק — אלא בכל העדפה — אזי יש עדיפות למציאה על העדפה.

והבאור בזה הוא, כיון שבהוה אמינא הבינה הגמרא שמחלוקת רבי עקיבא ורבנן היא האם השיעור שקצבו לה חכמים למעשה ידיה, בדוקא הוא. ואם הותירה — לעצמה. או שהשיעור הוא רק המינימום, אך בודאי שכל מה שתעשה שייך לבעלה.

ואם כן, ודאי שלפי רבי עקיבא, שהעדפה לעצמה, יש במציאה יותר סברה שתהא לעצמה, כיון שאינה מעשה ידיים כהעדפה.

אך למסקנה, שנחלקו רק בהעדפה שעל ידי הדחק, ובהעדפה שלא על ידי הדחק לכולי עלמא היא של הבעל, אם כן, שורש המחלוקת תלוי בדחק ולא דחק, ומכיון שהבינה הגמרא שמציאה כהעדפה שלא על ידי הדחק, שפיר הוי לבעל.

11. כך פירש רש"י. ומשמע מדבריו, שאפילו מציאות שלא באו על ידי הדחק דינם כך, כיון שלא פלוג רבנן. ומכיון שרוב המציאות נמצאות על ידי הדחק, חשיבי כולהו כהעדפה שעל ידי הדחק.

אך הרא"ש כתב — שרק מציאות שנמצאו

8. הגאונים פרשו העדפה על ידי הדחק בשני אופנים — א. אם עבדה בזמן שבני אדם ישנים. ב. אם הרעיבה את עצמה, ולא בזבזה את כל המזונות שנתן לה בעלה.

9. כך פירש רש"י. ומשמע מדבריו, שבהעדפה שעל ידי הדחק ישנם שני תנאים — א. שתדחוק את עצמה. [כגון שתעבוד כלילה בזמן שבני אדם ישנים. ב. שתעשה יותר ממה שתקנו לה חכמים. [כמבואר לעיל סד ב, משקל חמש סלעים שתי ביהודה, שהם משקל עשר סלעים בגליל].

והעיר הגאון רבי עקיבא איגר — שלכאורה אין צורך שתעשה יותר ממה שתקנו לה חכמים, ודי בכך שעבדה בזמן שאינה חייבת לעבוד כדי שיחשב כהעדפה. אפילו אם לא הספיקה את כל השיעור הראוי לה.

10. והקשו התוספות, הלא יש לחלק בפשטות, שהרי לעיל אמרה הגמרא "השתא ומה העדפה דמעשה ידיה היא, [ושייך למימר שיהא שלו, דמעשה ידיה תחת מזונות. רש"י] אמר רבי עקיבא לעצמה, מציאתה [שאינה מעשה ידיה], לא כל שכן?!"

ומבואר, שיש יותר סיבה שהעדפה תהיה לבעל מאשר מציאה, ואם כן, אף כאן יש לומר, שאמנם בהעדפה שלא על ידי הדחק לכולי עלמא היא שייכת לבעל, אך במציאה יחלקו?

ומבואר בדעת רבי יהודה בן בתירא, שהיות ויש בושה גם לבעל, הרי הוא חולק עמה בתשלומי הבושת, על אף שלא נעשה מעשה הביוש בגופו של הבעל אלא באשתו.

מתקיף לה רבא בר רב הונן לדינו של רבי יהודה בן בתירא:

אלא מעתה, אם בייש אדם את סוסתו של חבירו, האם הכי נמי נאמר דבעי למיתן ליה, לשלם לו דמי בושת?

כלומר — כיון ששנינו לדעת רבי יהודה בן בתירא, שחייב אדם לשלם תשלומי בושת לכל מי שנתבייש כתוצאה ממעשהו, אם כן, גם כאשר יבייש אדם את סוסת חבירו, וכתוצאה מכך תגרם בושה לבעליה, צריך הוא לשלם לו דמי בושת. וכי יעלה על הדעת שיתחייב לו תשלומי בושת, על אף שבביוש סוס לא נאמר חיוב תשלום של בושת! (13)

בעי רב פפא: אם עשתה לו, האשה לבעלה, שתיים מלאכות **בבת אחת** [כגון שהיתה שומרת קישואים, ובאותה שעה היא גם טווחת פשתן, והעדפה על שיעור חיובה לעשות לבעלה], **מהו?** האם נחשב הדבר כ"העדפה שעל ידי הדחק", שנחלקו בה חכמים ורבי עקיבא, או לא?

בעי רבינא: אם עשתה האשה לבעלה שלש או ארבע מלאכות **בבת אחת** [כגון שהיתה שומרת קישואים, ובעת ובעונה אחת היתה גם טווחת פשתן, ומלמדת שיר לנשים בשכר, ומחממת ביצים בחיקה], **מהו?** האם נחשב הדבר כהעדפה על ידי הדחק, או שלא על ידי הדחק?

ומסקינן: **תיקי(12):**

שנינו במשנה: **בושתה ופגמה שלה.** רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבסתר, לה שני חלקים ולו אחד. ובזמן שבגלוי, לו שני חלקים ולה אחד.

תקנו שיהיו לבעל כיון שלא שכח שתעשה שתי מלאכות. ואם תמצי לומר, ששתי מלאכות שכחי, שמא שלש וארבע לא שכחי, ולא תקנו בהם.

13. והקשו התוספות — הרי במשנה הבעל אינו נוטל בושת בפני עצמו, אלא נוטל מתוך בושת האשה שלישי או שני שלישי, ואם לאשה לא נגרם בושת, אין הבעל מקבל כלום. ואם כן, מה הקשתה הגמרא, שיתן תשלומי בושת לבעל הסוס, הלא סוס אינו מתבייש, ואם כן, בודאי שאין בעליו נוטל בושת?

אמנם הר"ן סבר, שאף במשנה אין הבעל נוטל את בושתו מן האשה, אלא כל אחד נוטל כפי שיעור בושתו. ומה שפוחתיין מבושת

על ידי הדחק דינם כהעדפה שעל ידי הדחק, אך שאר מציאות לא.

12. לכאורה ספק הגמרא לא שייך אלא לדעת רבי עקיבא, שהעדפתה לעצמה. אך לרבנן, לעולם היא של הבעל. ודייק רבינו חננאל, שסברה הגמרא שההלכה כרבי עקיבא. ולכן הסתפקה אליביה. אך התוספות רי"ד כתב שאין להוכיח מזה שהלכה כרבי עקיבא. ולעולם הלכה כרבנן.

אך רב האי גאון כתב, שספק הגמרא שייך גם לפי רבנן — דאף על פי שלדעת רבנן העדפה שעל ידי הדחק שייכת לבעל, היינו דוקא במלאכה אחת. ובה תקנו, שכל מה שתעשה יהא לבעל. אך כשעשתה שתי מלאכות שמא בזה לא

ודחינן: וכי פום — בר בושת הוא?!

והיינו, לא נגרמת שום בושא לבעל הסוס כשפוגעים בסוסם, ולכן אינו נוטל בושת. [שיטמ"ק].

אך עדיין מקשה הגמרא:

אלא, כך יש להקשות על דינו של רבי יהודה בן בתירא:

אם רקק אדם **בבגדו של חברו**, וביישו [אך לא פגע הרוק בחבירו], האם **הכי נמי** נאמר **דבעי למיתן ליה בושת?**

וסברה הגמרא שבמעשה כזה, אין חיוב תשלום בושת, על אף שבודאי נגרמה בושא לאדם שירקו על בגדו, גם אם לא פגע הרוק בו.

וטעמו של דבר, היות ותשלום הבושת נאמר בתורה רק באופן של אדם החובל בחבירו, כשנעשית החבלה בגופו של הנחבל.

אלא, שיש לנו ללמוד מכאן חיוב לשלם עבור בושת הנעשית בגוף האדם, גם אם הוא לא נחבל, ובכגון שירק המבייש על גוף המתבייש, לפי שהוא דומה לבושת הנגרמת בחבלה, שנעשית בגוף האדם.

אך אם ירק על בגדיו, שזו היא בושת גרידא, שאינה נעשית בגופו של המתבייש, לא מצינו שחייבה עליו התורה תשלום.

וכי תימא, שמא תרצה לתרץ, כי אכן, **הכי**

נמי! [אכן חייב הוא לשלם תשלומי בושת גם אם ירק על בגדי חברו].

אי אפשר לומר כך, כי.

והתנן במסכת בבא קמא, בפרק החובל בחבירו [צ א] כיצד היא הבושת שחייבים עליה:

מי שרקק לעבר חברו, **והגיע בו** בחבירו הרוק.

וכן **אם פרע** את **ראש האשה**, וביישה בכך שגילה את שערות ראשה.

וכן אם **העביר טליתו** של חברו **ממנו** —

חייב ליתן לו ארבע מאות זוז כתשלום דמי בושתו.

ואמר על כך **רב פפא**: **לא שנו** שחייב היורק המבייש לשלם לחבירו תשלומי בושת, **אלא** רק **אם** פגע הרוק בו, בגופו של חברו.

אבל אם פגע הרוק רק **בבגדו** של חברו, **פטור** היורק מתשלום דמי בושת, לפי שלא חייבה התורה בתשלום דמי בושת אלא כשעשה את מעשה הביוש בגופו של חברו.

וקשה מכאן לרבי יהודה בן בתירא, הסובר שאפילו כאשר מעשה הביוש לא נעשה בגופו של הבעל, אלא באשתו, בכל זאת חייב המבייש לשלם לבעל את בושתו — מדוע כשרקק בבגדו ונגרמה לו בכך בושת, אין חייב לשלם לו עבור בושתו?

שקושיית הגמרא היא, שאף על פי שסוס אינו מתבייש, מכל מקום בעליו התבייש, ויטול דמי בושתו.

האשה, היינו משום שאשה שיש לה בעל מתביישת פחות מאשה שאין לה בעל. ולפי זה, לא קשה קושיית התוספות. כיון

ומשנינן: לעולם אין תשלום הבושת תלוי אם נעשה הביוש בגוף האדם, או שנגרמה לו בושה גם בלי שיעשה מעשה ביוש בגופו.

אלא, אם היה מעשה ביוש, נוטל הבעל את דמי הבושת. ואם לא, אינו נוטל.

ולכן, כשרקק בבגדו — לית ליה זילותא.

אך כשבייש את אשתו — אית לה זילותא.

כלומר, כיון שהבגד עצמו אינו מתבייש, אין המעשה נחשב מעשה ביוש, ואינו חייב לשלם תשלומי בושת. אך כשפגע באשתו, נחשב המעשה כמעשה ביוש, וחייב לשלם אף לבעלה⁽¹⁴⁾.

אמר ליה רבינא לרב אשי, אלא מעתה, לדברין, שיש לשלם עבור כל בושת הנגרמת לאדם, אפילו אם נעשה מעשה הביוש בגופו של אדם אחר, כיון שיש לו "זילותא" ממעשה הביוש שנעשה באדם הקרוב אליו, כמו אשתו —

אם כן, אם בייש אדם עני שהוא "בן טובים"⁽¹⁵⁾, דאית להו זילותא לכולהו בני משפחה, האם הכא נמי נאמר דבעי למיתן להו בושת לכל בני משפחה?

אמר ליה: התם, בבני משפחתו של העני,

לאו בגופייהו נעשתה הבושת, וכל בושת שאינה בגוף האדם, אין חייבים עליה מן התורה.

הכא, כבושת שנעשתה באשה, נחשב הדבר כאילו נעשה הבושת בו עצמו, כי אשתו — גופיה הואי.

כלומר, אין די בכך שנגרמה לו בושה, כדי לחייב את המבייש בתשלומי בושת. אלא צריך שמעשה הביוש יעשה בגוף המתבייש. ולכן רק כשביישו את אשתו, שדינה כגופו, נוטל אף הוא דמי בושתה, שהיא גם בושתו. אך בשאר המקרים לא⁽¹⁶⁾.

מתניתין:

נהגו אבי חתן ואבי הכלה, לפני הנישואים של ילדיהם, לקבוע בהתחייבות את מה שהם מוכנים לתת לבני הזוג הנישאים.

התחייבות זאת אינה צריכה מעשה קנין, אלא היא נקנית באמירה בעלמא, ובתנאי שהיא נעשית סמוך לקידושין, כאשר מתוך כך עמדו וקדשו, ואמירתם בשעה שכזאת יש בה גמירות דעת מוחלטת כמו קנין.

כמו כן, הנאת החיתון ההדדית של ילדיהם נחשבת גם היא במקום קנין [וכתב החזון

עשיר בן טובים שאין עליהם לשמור אותו, אינם מתביישים. תוספות.

16. הקשה הר"ן — לפי מסקנת הסוגיא, שיש לבעל זכות ליטול עבור מה שנתבייש, כיון ש"אשתו כגופו", וחשיב כאילו ביישו אותו, אם כן מדוע לא ישלם המבייש פעמיים, גם לאשה עבור בושתה, וגם לבעל עבור בושתו? ומדוע

14. כך באר הרא"ה. אך יש שגרסו — "בבגדו לית ליה זילותא, אשתו אית ליה זילותא", ופרשו — שאדם אינו מתבייש מפגיעה בבגדו, אך בוש הוא כשפוגעים באשתו.

15. דוקא עני בן טובים ישנה זילותא לכל בני המשפחה, כיון שעליהם מוטל לשומרו מן המכים. ואם הכהו וביישו, נתביישו כולם. אבל

הפוסק מעות נדונייה לחתנו, ומת חתנו לפני הנישואין. ונפלה האשה לפני אחיו, היבם. והלה תובע מאבי האשה ליתן לו את מה שפסק לתת לאחיו המת.

אמרו חכמים: יכול הוא שיאמר, רק לאחיד הייתי רוצה ליתן, ואילו לך, אי אפשר ליתן, ולכך, או חלוץ לה, או ייבם אותה. אך לחתנו, חייב לתת כמו שהבטיח. (17) ואם לא ייתן, ועדיין לא נשאה החתן, תשב עד שילבין ראשה [רש"י]. (18)

ועתה עוברת המשנה לדון בדיני הכתובה:

איש שרק במקום שגילו לנו חז"ל שיש תוקף של קנין כתוצאה מן ההנאה הרי זה מועיל בלי מעשה קנין, ואין זה מועיל בכל הנאה].

בלשון חכמים נקראת ההתחייבות הזאת "פסיקה", ובמשנה לפנינו יתבארו כמה הלכות בעניני הפסיקה, כלפי מי היא חלה, ומה היא מחייבת.

הענין הראשון שדנה בו המשנה, היא ב"פסיקת" החותן לחתן:

יכול היבם לתבוע את המעות שהובטחו לאחיו. ובפשטות לשון הירושלמי — לא מדובר כשהתנה בפירוש, אלא סתמא דמילתא, כל הפוסק, על דעת נישואין הוא פוסק. וכן כתב הרי"ף.

אך רב האי גאון כתב, שמדובר כשהתנה בפירוש שנותן לו על מנת שישאנה.

עוד כתב רב האי גאון — שרק בפוסק לחתנו שייכת סברא זו. אבל פוסק מעות לבתו, מיד זכתה בהן, ואפילו אם מת החתן, נוטלת ממנו מה שפסק לה, ואינו יכול לומר — "לא פסקתי לך אלא על מנת שתינשאי לחתן זה".

ויש מהראשונים שהעמידו את משנתנו בנישואין שניים, ובמקרה זה לא נאמר הדין "הן הן הדברים הנקנים באמירה", ולכן עדיין לא זכה האח הראשון בנכסים, ואינו יכול להורישם ליבם. ועיין עוד בענין זה בתוספות לעיל מז ב, ולקמן קט א, וביפה עינים כאן.

18. אמנם דין זה, שנוי במחלוקת לקמן (קט א) לדעת רבנן — תשב עד שילבין ראשה. ודעת אדמון — שיכולה הבת לומר "אילו פסקתי לעצמי, אשב עד שאלבין ראשי, עכשיו שאבא פסק, מה אני יכולה לעשות? או כנוס או

חולקים הבעל והאשה באותם תשלומי בושת? ותירץ הרי"ן — שאשה שיש לה בעל מתביישת פחות מאשה שאין לה בעל. וכך שיערו חכמים ששיעור בושתה קטן בשליש.

ומבואר מדברי הרי"ן, שאכן הבעל והאשה נוטלים כל אחד תשלומי בושת נפרדים. ואין קשר בין תשלומי הבושת של הבעל לתשלומי הבושת של האשה.

אמנם, בתוספות (ד"ה אלא) מבואר, שאין האשה נוטלת בושת שלמה, אלא הבעל חולק עמה בבושתה. ונראה שהבינו התוספות, שלא שייך שמעשה ביוש אחד יחייב תשלומים פעמיים. וסברת "אשתו כגופו" רק נותנת לבעל זכות לתבוע מהאשה חלק מהבושת.

17. הקשה הירושלמי — מדוע אין האב חייב לתת ליבם את מה שהבטיח לחתן, הלא בשעה שפסק לחתנו כבר זכה החתן במעות, (שהרי דברים אלו נקנים באמירה, כמבואר במסכת קידושין), ומדוע לא ירש אותם אחיו?

ותירץ, שלא התכוין לתת לחתנו את המעות אלא אם יכנוס. וכאן מדובר שעדיין לא הספיק החתן לכנוס. ולכן אינו חייב לתת לו את המעות. ולפי זה — אם מת החתן אחרי הנישואין,

ה"כתובה" מורכבת משלשה חלקים:

1. חיוב כתובה בסך מאתיים זוז לבתולה, או מאה זוז לאלמנה.

2. תוספת כתובה, שמוסיף הבעל לאשה על מאתיים זוז לבתולה או על מאה זוז לאלמנה.

3. התחייבות הבעל להחזיר את ערך הנדונייה שהכניסה לו אשתו במקרה והוא ימות בחייה, או אם יגרשנה.

ה"נדונייה" היא כסף או נכסים [קרקע או עבדים או מטלטלים] שמכניסה האשה לבעלה כ"נכסי צאן ברזל", שהבעל מתחייב להחזיר את ערכם [ביום החתונה] בין אם יופחת שוויים ובין אם הם יאבדו או ינוקו.

ומאידך, הבעל יכול לעשות שימוש בנכסים הללו, אפילו אם השימוש בהם גורם בלאי לנכסים.

ונהגו החתנים לכתוב בכתובה את ערך הנדונייה שהם מתחייבים להחזיר לאשה [אם תתאלמן או תתגרש] לפי השימוש שלהם בה. שהיו כותבים סכום גבוה בהרבה מערך הנדונייה שהכניסה לו כאשר הם יכולים לעשות רווחים בנדונייה ולהגדיל בכך את הונם, ולעומת זאת, כאשר היה צפוי שנכסי הנדונייה עתידים לאבד מערכם, הם היו כותבים סכום הנמוך מערך הנדונייה שהכניסה להם.

ומפרטת המשנה כיצד היה מנהגם:

אשה שפסקה לבעלה להכניס לו אלף דינר בנדונייתה — הרי הוא פוסק כנגדו, כותב בכתובתה ומתחייב להחזיר לה, אם ימות בחייה או אם יגרשנה, כאילו הכניסה לו חמש עשרה מנה [אלף וחמש מאות דינר]. דהיינו תוספת שליש מלבדו, כיון שהוא יכול להרויח מהן.

ולעומת זאת, כנגד ה"שום" [אם הכניסה לו בגדים, ושאר חפצים שהדרך להשתמש בהם, והם פוחתים מחמת השימוש בהם, ושמו את החפצים הללו בשעת התכנסות האנשים בבית החתן והכלה, שאין זו "שומה" אמיתית של ערך החפצים, אלא שומה מוגזמת, כדרך האנשים להעריך את חפצי הכלה הנכנסת לחופה ביותר מערכם האמיתי], הרי הוא פוסק, כותב בכתובה את ערך נדונייתה, פחות חומש.

דהיינו — לא די שאינו מוסיף, כיון שאינו יכול להרויח מהם, אלא פוחת חומש משוים.

ושני טעמים לדבר: האחד, כיון שערכם פוחת עם הזמן. והשני, כיון שדרך האנשים הנועדים בבית חתן וכלה להגזים בערך החפצים שהביאה הכלה עמה. ולכן כותב החתן בכתובה שקיבל סכום שהוא פחות חומש ממה שהכניסה לו⁽¹⁹⁾.

ואם הכניסה לו הכלה "שום", ששמו את שומת החפצים במאה זוז ["מנה"], ודרשה האשה שיקבל עליו הבעל התחייבות במנה, להחזירם כמו שוויים האמיתי, ולא יפחות

19. רש"י כתב שני טעמים מדוע פוחת חומש, או משום שהדרך להשתמש בהן והם פוחתין, או

פטור! והלכה כאדמו"ן. נמצא שרש"י פירש את המשנה דלא כהלכתא. הריטב"א.

לה חומש מהשומה, ובאמת היה שוה ה"שום" הזה מנה, שכך היא שומת החפצים הללו בשוק לכל אדם — אין לו לכתוב בכתובתה אלא מנה, (20) ואינו יכול לפחות חומש מהשום.

אך גם לא יוסיף עליו כדרך שמוסיף בכספים. כיון שאינו יכול להשתכר מהבגדים מיד (21). ורק בכספים צריך להוסיף שלישי, כיון שיכול להשתכר מהם.

וחזרת המשנה ומסכמת:

שום במנה — היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. (22)

אם האשה רוצה שהבעל יכתוב בכתובה שהכניסה לו שום בשוי מנה, צריכה היא להכניס לו שום שיעריכו אותו בבית החתנים בשלשים ואחד סלע ודינר, דהיינו תוספת חומש.

וכשרוצה שיכתוב לה בכתובה שהכניסה לו

שום בארבע מאות — היא נותנת חמש מאות. דהיינו תוספת חומש.

מה שחתן [גרסת הראשונים "וכשחתן"] 10-ב פוסק — הוא פוסק פחות חומש.

אם שמו הם בתחילה, ובא חתן לכתוב כמה שמו לו, פוחת חומש. (23)

ובגמרא יבואר מדוע כפלה המשנה את דבריה.

גמרא:

שנינו במשנה: "הפוסק מעות לחתנו, ומת, יכול הוא שיאמר לו: לאחייך הייתי רוצה ליתן, ולך אי אפשר ליתן."

תנו רבנן: אין צריך לומר שיכול לומר כך כשהיה האח הראשון תלמיד חכם, ואילו האח השני היה עם הארץ.

21. רש"י. ומשמע מדבריו, שבכל מקום שאינו יכול להשתכר מיד, אלא לאחר זמן, אינו מוסיף חומש. אך יעויין בתוספות (ד"ה פחות), ומבוארת שיטתו, שבפרקמטיא העומדת לסחורה, ויכול להשתכר ממנה אפילו לאחר זמן, צריך להוסיף חומש.

22. סלע שוה ארבעה דינרים. נמצא שנותנת לו 125 דינרים, שהם תוספת חומש מלבר על המנה שכתב לה בכתובתה.

23. רש"י. אך רבינו חננאל פירש — כשהחתן מייחד לה כלים ושאר תשמישין תוספת לכתובתה ובא לשומם ולכתוב שווים בכתובתה,

כיון שדרך הנועדים בבית החתן והכלה להגוים בערך הנדוניה.

וכתב המהרש"א ששני הטעמים נצרכים, ובלא שניהם אינו פוחת חומש. (ומוכיח זאת מהגמרא לקמן סז א עיי"ש).

אך יעויין במהר"ם שיף שכתב שכל טעם בפני עצמו מספיק כדי לפחות חומש. עיי"ש.

20. כך פירש רש"י. אך רבינו חננאל פירש — שכאשר אמרה לבעל לשון זו — "הריני מכניסה לך שום במנה ושווה מנה" אין הבעל יכול לתבוע ממנה להוסיף חומש, כיון שהוסיפה בלשונה, כונתה הייתה למעט שתתן שומת מנה בלבד.